

გაწყობილება და წესი იყო, რომ... საზოგადოთ "ნ ა კ ო ლ ე ო ნ ი ს ი ს ი-
ას" უძახინა, და რომელიც საფრან-
გისად მისთვის დაარსდა, რომ ხალხ-
ისგან საზოგადოებას შუა იქ განხეთქი-
და წინააღმდეგობა არის. — ჩვენ მო-
ვით, თუ რა ნაირათ რყენიდა ხალხს
სასურის პირებს ნაპოლეონის მმართვე-
რა ნაირ მიზნით, რა საშუალებებე-
რე გამოიყენებდა ის მომხრეებს, და რა რიგათ
რე ხალხის ფულსა და ძალას მომ-
ის მოსაპოვებლათ. მეგონა, მაშინ მკი-
ისთვის ნათლათ სჩანდა, რომ გაცარ-
და ხელ-ფეხ შეკრული საფრანგეთი
ვერ გაუძლებდა დახელოვნებულ, აღ-
ვერ შეგრძნანას.

მა, რომ რესპუბლიკის პარტიის ეხლანდელი
წინამძღოლები, ამ ოცი წლის განმავლობა-
ში, ლახთანაი „სიტყვების“ თქმის მეტს არას
შვრებოდნენ, და ამის გამო ისინი სრულია-
დაც არ არიან სხვა და სხვა საქმეებში გაჩე-
ულნი. მათგანმა თითქმის არაინ არ იცის,
თუ სამხედრო სამსახური, წესი და ანგარიში
რაა, ან და რა რიგათ ხდება აღზე-მცივეა,
სად რა მოდის ბლომით, სად რა იშვავება, და
სხვ. და სხვ. ისინი სრულიად გამოუცდელი
არაინ „პ რ ა კ ტ ი კ უ ლ“ ცხოვრებაში, და ამ
გამოუცდელი გამო თვითონაც ვერაფერს
ახერხებენ, ვერც გამოცდილ პირებს პო-
ულობენ, და—უფუფური პირების ჩვეულები-
სებებ—ისინი ყველაფერს უწინდელ წესში და
მდგომარეობაში სტოვებენ...

ახალგაზდა კაცები რომა იკრიბებიან ბრძო-
ლაში გამოსასდელიათ, და მთავრობას ტან-
საცმელს და იარაღს სთხოვენ, ღენერლები და
გუბერნატორები პასუხს აძლევენ, რომ თო-
ფები არა გვაქვსო, და ტალ ჩხმახით გაწ-
ყობილ თოფებს აძლევენ, იმ თოფებს, რომ
მელიც ნაპოლეონ პირველის ჯარს უმხარია
ჩვენი საუკუნის დასაწყისში.—ხალხს მართლა
ეგონა, მთავრობას თოფები არა აქვსო. მაგ-
რამ, ცოტა ხანს შემდგომ, როცა ხალხმა ზო-
გიერთ ალაგას გაიგო, მთავრობას თოფები და-
მალული აქვსო, და ძალა იხმარა თოფების
მისაღებლათ, გამოჩნდა, რომ ლიონში მთავ-
რობას ას სამოცდა თუთხმეტი ათასი ახალ-
ახალი თოფები ჰქონია დამალული; მრევობლ-
ში ხალხს და ჯარს პოლკოვნიკი გაუგდია
და ცხენში ორმოცდა ათი ათასი ახლა-ახა-
ლი შასპას თოფები უნახავს. ბუნანსონში,
ციხეში, ორასი ათასი თოფი ყოფილა დამა-
ლული, და ერთი ამტენა მარსელში... მართი
სიტყვით, საფრანგეთში ახალი თოფები და პა-
ტრონები გვარიან ძალი ყოფილა და კიდევაც
კეთდება—ციხეებში შესანახათ.

მისი წესით, ყოველი მეომარი, რომელსაც
სამხედრო მუნდირი არ აცვია და...
მმართველობის დაყენებული პირი არა მკაფეს,
მტრისგან, დატყვევების შემდგომ, უნდა ან ჩა-
მოიჩინოს, ან დაინებრიტოს. ამ გვარი ბედი
ელის „თავისუფალ თოფის მსროლელებს“,
ამიტომ რომ იმათ მუნდირი არ ეძლევათ
და არც მთავრობა აძლევს იმათ თავისუფლათ
ომში გასვლის ნებას და მოწმობას. მაგრამ
„თავისუფალი თოფის მსროლელები“ მანც
ათასობით და ათი ათასობით გამოდიან. მსლა
მათ მეტი ჯარი გერმანიელებს არც კი ებრ-
ძვის.
მკითხველს როდი უნდა ეგონოს, ვითომ
მეტი ჯარი საფრანგეთში აღარ იყოს. არა.
მანეთებიდან სჩანს, მაგალითად, რომ ლიონ-
ში ორმოცი ათასი ჯარი ღვას, სალდათები-
დან შემდგომ, ბელფორში—ოცდა ხუთი ათა-
სი და სხვ. და სხვ. მაგრამ ამ ჯარს ქალაქე-
ში სტოვებენ მუშების წინააღმდეგ, შემდეგ
პირებს და ჭაბრიკანტებს არა დააკლონ რაო,
ამიტომ რომ ბანკირები და ჭაბრიკანტები თხო-
ვენ ამას რესპუბლიკის მმართველებს.—ღარო-
ცა „თავისუფალი თოფის-მსროლელები“ სა-
ბრძოლველათ ას-ასობით გადიან, იმათ ჯარს
არა ვინ ახმარებს, და ისინი თავ გაწირულათ
გერმანიელების რაზმებს აკლავენ თავს.
ჯარის უფროსები და ღენერლები თურმე
პირდაპირ ამბობენ, ამ ნაირათ ჩვენ რესპუბ-
ლიკურ პარტიას ამოუწყვეტოთ, და შემ-
დგომ პრუსია ნაპოლეონს მოგვეგვისო. ჯარს
და ხალხს ამ გვარი სიტყვები თურმე საშინ-
ლათ აღვლევებენ. ბევრ ადგილას მოხდა, რომ
ჯარმა უფროსების გამოცემა მოითხოვა, გან-
საკუთრებით იმისთანა უფროსების, რომელ-
ნიც ნაპოლეონის ტახტის დაფუძნების დროს,
დეკემბრის 2 1851, ხალხს დაუზოგველათ სწყევ-
ტდენ. მაგრამ რესპუბლიკის მმართველობამ
ყური არ ათხოვა ამ სურვილს, და მაშინ ჯარ-
მა ძალის ხმარებით გადენა ზოგიერთი თავისი
უფროსები.—
მართი სიტყვით, უკანასკნელი ამბები და
ცნობები ამ გვართ ამტკიცებენ, რომ ხალ-
ხი გათავისუფლებისთვის მეტის მეტათ მონ-
დამილია, განსაკუთრებით ქალაქებში. მაგრამ
მმართველობა ვერაფერს ახერხებს, ამიტომ
რომ გაგება ცოტა აქვს და გაგებასთან

ნათქვამი. აგრეთვე მადნეულობაზე უფრო
მომეტყულებია ნათქვამი, ვიდრე მცენარებებზე
და ცხოველებზე, როდესაც სულ წინააღმდეგ
უნდა ყოფილიყო. თავი „სამანი სამეფონი
ბუნებისა“ ძალიან არეილია: ავტორი ჯერ
იწყებს ლაპარაკს მადნეულობაზე, მერე გადა-
დის ცხოველებზე, შემდეგ ისევ მადნეულო-
ბას უბრუნდება, იტყვის რამდენიმე სიტყვას
და მცენარეებზე მოჰყვება ლაპარაკს. მაგ. მე-
91 გვერდზე ავტორი მოჰყვება ლაპარაკს
მცენარეებზე და შემდეგ უტყვიათ ცხოველე-
ბის აგებულებაზე გადადის:

„როდესაც ერთი დასრულებს თავის სიცოცხლეს და
გასტდება, მაშინ იმის მაგიერათ მერე გამოვა, რომ-
ელიც შიგნით იმყოფებოდა. როცა ესეც მოკვდება, იმის
საზოდან გამოვა შესამე, მერე მეომან და სულ
ასე მიჰყვება.“
ის ასე არ არის: ბუშტების გამარაგლება
მოხდება ისე, როგორც მე-85 გვერდზეა აწე-
რილი. ძაცის სხეულში ზოგი ბუშტები იშ-
ლება, ირღვევა და მის ნაცვლეთ სისხლიდამ
ემატება იანახლები. მე-97 გვერდზე ამბობს:
„საზამთროს და ნესეს ძირები მიწაში ჩაუყვით და
თვითონ წამოწოლილან გვერდზე, გავიციებინა მზეს და
სფუწნიან პერს, წყალს და ზოგიერთ პატარა წყალში
გამდნარ მიწის ნაწილებს...“
თვითონ საზამთრო ან ნესეი არაფერს არ
სწუწნიან“ და ვერც თვითონ იკვებება. სარჩო
იმათ წერილ-წერილი ძირებიდამ მიჰქვით.
მე-111 გვერდზე ამბობს, რომ სწავლულებმა
ვერ გადაწყვიტეს ღრუბელი ცხოველია, თუ
მცენარეა და ამიტომ იმას ცხოველ-მცენარე
დაარქვისო. მართალია, არიან ისეთი ქმნილე-
ბები ბუნებაში, რომლებზედაც ვერ იტყვის
კაცი—მცენარეა ეკუთვნის ისინი, თუ ცხო-
ველს, მაგრამ ღრუბელზე კი ყველა სწა-
ლულეები გადაწყვეტით ამბობენ, რომ ის
ცხოველთ სამეფოს ეკუთვნისო.

„შეცდომები არის ნაკლებათ: „ენის“ მაგიე-
რათ „ნარს“, „ღონის“ მაგიერათ „ღანს, ყი-
რიმალაზე დაყენებულ ასობებს-საკმართ ნახათ,
თუ დააკვირდებით. ზოგან კი ისეთი შეცდო-
მებია ტექსტში, რომ კაცი აზრს ვერ გაიგებს:
მაგ. მე-85 გვ. ორი სიტყვა სწვრია „კაცი
ევრება“ და იქითა და აქეთ წერტილი უსვამს.
რა არის? მე-104 გვ. სწვრია: „სიწმინდით
ყოფნა განსაკუთრებით, ზაფხულობით უფრო
ხშირათ არის, რადგან“ და სხვა; უმკველია,
აქ სიტყვა რამ აკლია. მე 96 გვერდზე: „ისიც
მოხდება, რომ კაცის სხეულში ძველი შედგე-
ნილობა ახალზე არა ჩვეულებრივით.“ აქაც
უნდა აკლდეს რამ, აზრი არ გამოდის. ძალი-
ან კარგი იქნება, ჩვენი სახალხო წიგნების
გამომცემლები განსაკუთრებით რომ უფროსნი-
დებოდნენ ამისთანა შეცდომებს.
მართი ნაკლებეანებათაგანი უფ. სობოლს-
ჩიკოვის წიგნისა ის არის კდე, რომ სხვა
და სხვა საგნებს, რომლებზედაც ამ წიგნში
არის სჯა, თავიანთი სათაურები არა აქვსთ.
მართულათ მთარგმნელს გაუყვია წიგნი პა-
ტარ-პატარა თავებათ, მაგრამ ეს მაგდენათ
ვერ გაუადილებს საქმეს უბრალო მკითხველსა
ამ წერილმან ნაკლებეანებებს რომ არ
მივაქციოთ ბევრი ყურადღება, უფ. სობოლს-
ჩიკოვის წიგნი ძალიან გამოსადეგი წიგნია
ჩვენი გაუნათლებელი მკითხველებისთვის, და
ჩვენ ვინატრით იმის გავრცელებას მდაბიო
ხალხში.

